

'Rosa Ventrella is de Elena Ferrante uit Bari.'

– *La Gazzetta del Mezzogiorno*

EEN FATSOENLIJKE FAMILIE

ROSA VENTRELLA

ROMAN

Rosa Ventrella

Een fatsoenlijke familie

WANNEER IK ONVERHOEDS DOOR nostalgie overvallen word, zie ik mijn vader op die avond in mei een aantal jaar geleden. Zijn ronde, door de zon getaande gezicht, uitgeblust en somber. Zijn iele snor met de kleur van gepruimde tabak, zijn mond die met de jaren dun was geworden als het lemmet van een mes, de vissersmuts stevig op zijn hoofd gedrukt. Gebogen over het vooronder van zijn boot, bezig zijn visnet te schikken om de zee op te gaan. Zwijgend. Af en toe keek hij om naar mij. Zijn kleine mond had die uitdrukking van berusting en besef die mensen van een zekere leeftijd soms tekent. Een grote prater was hij niet. Hij was gewend zijn woorden vol gif uit te spuwen om ze daarna weer in te slikken. Zijn boot rook naar natte verf en de naam, die er in mooi helblauw op geschilderd was, sprong het meest in het oog. *Ciao Charlie* heette ze, de boot, naar de film van Tony Curtis, op wie mijn vader volgens iedereen zoveel leek. Het was vlak na het Sint-Nicolaasfeest en alle boten die in de haven lagen aange-meerd, waren nog getooid met kokardes, blauwe en rode slingers en papieren ballen die, samen met de afbeeldingen van de heilige,

de voorstevens sierden. Ik bekeek hem in stilte. Ontnuchterd. Eén hand omklemde en ontwarde met nauwgezette bewegingen het net, de andere had een sigaret vast. De as viel van het uiteinde, dwarrelde en waaide meerdere keren op de zeewind omhoog, om uiteindelijk aan zijn voeten te landen. Het gekwek van de vrouwen op de pier die naast elkaar gezeten tuinbonen aten, hoorde ik niet meer, noch het geschreeuw van de inktvisboer die inktvis en bier verkocht vanuit zijn driewielvrachtwagentje. Alleen de rimpels op zijn handen zag ik, de ijzige blik in zijn heldere ogen, en ik voelde het drukkende gewicht dat hij had op wie ik was. Want iemand als Antonio De Santis kun je haten, je kunt hem honderd keer vergeten, maar uiteindelijk wortelt hij in je.

Bij wijze van voorwoord

DE DAG WAAROP OMA ANTONIETTA me met de bijnaam Malacarne opzadelde, zal ik nooit vergeten. Het regende harder dan ooit, het hoosde. Zo'n bui die je slechts een enkele keer per jaar meemaakt. Als dat gebeurt, hoor je de zeewind alles op en neer schudden met zijn gebulder en voel je je bloed bevriezen. De boulevard was een eindeloze modderpoel. De verlaten velden en kale groenstukken rond de Torre Quetta lagen er onopgemaakt en open bij, als verkracht door het beukende water. Het was april. Een van de natste lentes van de afgelopen dertig jaar, becommentarieerden de oudjes uit onze buurt een dag of wat later.

Ondanks waarschuwingen van mijn moeder en oma, die de stem van de wind konden duiden, had ik per se naar buiten gewild.

'Als de zee zich als de duivel gedraagt, komt de aarde in opstand,' had oma Antonietta gezegd toen ik eigengereid de deur uit stapte. Ik had hen aangekeken, moeder en dochter. De een was schapenkaas aan het raspen met de rasp, zoals iedere dag voor het middageten, de ander sneed een groot brood in plakken. Ik had slechts mijn schouders opgehaald en was vertrokken, te-

gen alle vermaningen in. Ik wilde de stormende zee van dichtbij zien en vooral weten of die me angst aanjoeg.

Op een drafje stak ik de witstenen Muraglia over, ondertussen zwaaiend naar een paar buurvrouwen die vanuit de deuropening naar de hemel tuurden, als zieners uit de oudheid. Ik voelde de wind door mijn haren en over mijn gezicht gaan, de vlagen sloegen als oorvijgen tegen mijn hoofd, maar niets kon me op mijn schreden doen terugkeren. In twee sprongen denderde ik van de gladde traptreden die de Muraglia met de boulevard verbonden. Gehaast liep ik langs het Margherita-theater en stak daarna de pier en het gebied van de golfbrekers over. Ik wilde de zee in al haar arrogantie aanschouwen.

Toen ik op het strand van Torre Quetta kwam, hoorde ik heel even een innerlijk stemmetje dat fluisterde dat ik naar huis moest. Ik zag mijn moeders gezicht voor me, hoe ze me vroeg binnen te blijven. Haar ogen die me liefdevol waarschuwden en haar hoofd dat van rechts naar links bewoog voor ze haar betoog met de gebruikelijke woorden afsloot: 'Eigenwijs stuk vreten, nog erger dan je vader.' En ik zag mijn oma, die ondanks het gefoeter waarmee ze me hoopte in te tomen al even volgzzaam was als haar dochter. Zacht, ook in haar uiterlijk. Een kleine vrouw met een volle, fluwelige boezem die zich rond haar buik plooidde.

Ik schudde mijn hoofd, want ik wilde niet dat hun beeltenis me van mijn plannen afbracht. Ik omklemde mijn jurk, die tot mijn kuiten reikte en die ik als reddingstouw hoopte te kunnen gebruiken, en schuifelde naar de rotsen. De enorme golven schuimden, wierpen zich op de rotspunten, op het strand, om daar in vloeibare snippers uiteen te spatten. De horizon was heilig en liep over in de zee, die net een grote inktvlek was. Gegrepen door de machtige aanblik, merkte ik niet eens op hoe dreigend de lucht intussen geworden was – het leek wel nacht, ook al was het pas

net middag. Tegen de tijd dat de regen met bakken uit de lucht kwam, was het te laat om nog naar huis te gaan. In een mum van tijd waren de contouren van de huizen in Bari Vecchia vervaagd, omhuld door de donkere hemel. De hevige storm scheerde over het zeeoppervlak waarvan een soort mist opsteeg die in heel veel witte druppeltjes uiteenspatte.

En nu, en nu? vroeg ik me steeds meer af terwijl ik om me heen keek.

Achter me rees de ruïne van de Torre Quetta op, een verlaten toren die in de oorlog had gediend als uitkijk voor de soldaten zodat ze de vijand die vanaf zee kwam konden zien naderen. De muren waren vuilgrijs en de begroeiing rondom was schaars en levenloos. Ik liep naar de deur, die dichtgebonden was met een roestig stuk ijzerdraad, terwijl de regendruppels als loden balletjes op mijn hoofd hamerden. Ik had geen keus. Binnen zou ik veilig zijn.

Ik duwde tegen de deur, die onder hoorbaar protest openging, en zette een stap naar binnen. Ik stond in een rond vertrek met twee ramen waardoor je de kust kon overzien. Op de grond lag een oud matras en iets verderop stond een emailen waskom met een blauwe geschulpte rand. Ik was pas negen jaar en ik kon niet weten dat de hoeren hun klanten ontvingen in de Torre Quetta.

Dus ging ik zitten in de hoop dat de eigenaar van het matras niet al te snel thuiskwam. Ik trok mijn schouders hoog op, want ik was van top tot teen doorweekt en intussen was ik gaan rillen. Ik bestudeerde mijn voeten in de houten slippers. Mijn tenen zagen zwart door de modder, mijn huid glansde van de regen en leek daardoor nog olijkleuriger. Mijn hart ging tekeer en ik was bang, maar dat zou ik als ik later weer thuis was nooit toegeven.

Ik had geen idee hoe laat het was toen ik naar huis ging. De lucht was weer helder, de wind was gaan liggen. Uit de zee steeg een hevige stank op van rottend zeewier, maar toen ik langs de

Muraglia liep, werd de rottingsstank verdreven door de heerlijke geuren van tomatensaus met basilicum en geroosterd vlees. In de verte, aan de horizon, waren nog wat rafelige wolkenresten te zien die leken op zwevend dons. Mijn zelfgenoegzaamheid over het dapper doorstaan van het avontuur in Torre Quetta maakte al snel plaats voor de angst voor mijn vaders reactie. Wat zou hij zeggen van mijn gedurfde actie? Hoe hard zou hij deze keer schreeuwen? De gedachte aan zijn blauwe, in woede ontstoken ogen en zijn opeengeklemd kaken die zijn knappe gezicht vervormden, beangstigden me meer dan de storm die ik zojuist had doorstaan.

Plotseling voelden mijn benen als lood, ik kreeg de ene voet haast niet meer voor de ander. Zelfs mijn hoofd leek een niet te dragen gewicht voor mijn tengere meisjeslichaam, als een ei dat balanceerde op een twijgje.

Vanuit haar raam groette buurtante Angelina me, die juist haar tafellaken boven de straat uitklopte.

‘Maria, wat heb je gedaan, Mari? Ben je in zee gevallen?’ vroeg ze opgewonden. Ik schudde van nee, maar ik had geen zin om te antwoorden. Even verderop stonden mama en oma op de dorpel me op te wachten. De eerste bleek en verward, als een dweil in de was. De tweede, dubbelgeklapt over het lage muurtje en ineengekrompen, kon niets uitbrengen vanwege de grote doorn die ik haar als zuigeling al in het hart had gestoken. Ze had nooit gedacht dat ze zo’n onaangepast en dwars meisje als kleinkind zou krijgen.

Om woorden zat ze gewoonlijk niet verlegen, want als ze wilde praatte ze veel en constant, over de duizend dingen die ze op een dag deed en over wat ze de volgende dag zou doen. Over opa, hij ruste in vrede, die haar als jong en onervaren meisje had getrouwd en haar tot een kordate tante had zien uitgroeien, in staat om een huishouden te bestieren.

Daar in de deuropening leek ze op een Onze-Lieve-Vrouw van

Smarten die enkel op een teken van haar dochter wachtte om te mogen beginnen met praten. Een teken dat niet kwam, omdat mama wist dat maar één woord te veel de woede van mijn vader zou opstoken als hout op het vuur.

Toen ik bij hen aankwam, had ik het gevoel dat mijn hart als een trommel sloeg en dat zij het ook konden horen. Daarom deed ik me onverschillig voor. Ik schaamde me voor hoe ik eruitzag, met mijn minstens twee maten te grote jurk – omdat mijn moeder mijn jurken zo maakte dat ze meerdere seizoenen mee konden – nog tegen mijn lijf geplakt en mijn voeten die sopten in de natte slippers. Ik had buikpijn en voelde me misselijk en duizelig, waardoor elke stap me zwaar viel en ik wazig zag. Het gevoel van honderd bijen gonsde in mijn hoofd.

Ik stopte even om hen een moment aan te kijken, eerst mama, daarna oma.

Mijn moeder zei geen woord, ze voelde gal in haar hart en gif in haar mond, maar ze hield zich in.

Oma Antonietta boog zich naar me toe alsof ze me een klap wilde verkopen, maar haar gedrongen hand bleef in de lucht hangen.

Dat was het moment waarop – zo zou ze me later vertellen – ze het vreemde licht in mijn pikzwarte ogen had opgemerkt.

‘Kouwe kikker die je d’r bent,’ begon ze. Haar stem klonk kras-send. ‘Of nee, je heb helemaal geen bloed in je lijf, net een inktvis. Kwaai vlees heb je, dat heb je, *mala carne*,’ meende ze twee keer te moeten zeggen, de tweede keer meer tegen zichzelf.

Mama knikte instemmend, alsof zij dat idee zelf ook had gehad maar het niet hardop had durven uitspreken.

‘Malacarne,’ mompelde ze alleen, toen ik door de ruimte die er onder hun armen open was gebleven naar binnen kroop.

Ik dacht dat mijn hart op ploffen stond. Het was alsof het op heel veel plaatsen tegelijk klopte. Ook de keuken was voor mijn

gevoel anders, alsof hij zienderogen kleiner werd en mij zou vermorzelen. Papa en mijn twee broers, Giuseppe en Vincenzo, aten in stilte door van de rijkelijk met schapenkaas bestrooide macaroni met sperzieboontjes. Alleen Giuseppe keek op. ‘Hé,’ zei hij. ‘Ben je terug?’

Zelfs nu nog denk ik dat Giuseppe altijd de beste van ons was. Indertijd was hij zestien en hij was van de ene op de andere dag volwassen, zoals in sprookjes waar de kinderen ’s ochtends kind zijn en ’s avonds groot.

Op dat moment draaide papa zich naar me om. Zijn ogen als speldenpunten en zijn lippen samengeperst. Midden in de keuken bleef ik staan. Ook Vincenzo stopte, zijn mond hield op met kauwen. Giuseppe was al gestopt. Misschien was de tijd ook gestopt. De saus van buurtante Angelina pruttelde niet meer in de pan, de vogels kwetterden niet meer. De wereld wachtte af.

Nu gaat hij ontploffen, nu gaat hij ontploffen, herhaalde ik bij mezelf.

Hij stond niet op van zijn stoel, verschoof hem slechts een stukje. Een hand op zijn heup, terwijl hij met de andere zijn dieprode primitivo oppakte, die stroperig langs het glas liep. Hij hief het alsof hij een toast wilde uitbrengen. Ik sloot mijn ogen en ademde diep in.

Het gaat vanzelf weer voorbij, dacht ik om mezelf moed in te spreken.

‘Op Malacarne,’ riep papa, terwijl hij het glas hief.

Toen ik mijn ogen weer opende, keken papa en mijn broers me aan. Vincenzo met de gluisperige glimlach van het kwaadaardige wezen dat hij was en Giuseppe met zijn oprechte lach waar alle meisjes in de wijk verliefd op werden.

Hij keek me ook aan, mijn vader. Hij lachte, en op dat moment voelde dat onschuldig als een wonder.